

УДК 373.2.091.12:005.963

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ У ПОБУДОВІ ВЛАСНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Демченко Ірина, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-4302-7564

E-mail: irynadi67@gmail.com

Мельникова Ольга, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-6051-3372

E-mail: olga@maistruk.com

У статті порушено питання важливості підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти як центрального завдання у побудові власної траєкторії професійного розвитку. Виокремлено, проаналізовано погляди та узагальнено ідеї відомих дослідників про проблеми професійного розвитку, професіоналізму та формування професійного патріотизму у фахівців дошкільної освіти в системі післядипломної освіти. Проаналізовано курси підвищення кваліфікації в контексті модернізації української освіти. Визначено, що підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти є необхідною компонентою самовдосконалення та саморозвитку, формування професійного патріотизму та професійної компетентності в умовах сучасної парадигми освіти.

***Ключові слова:** формування, професійний розвиток, професійна підготовка, професійні компетентності, професіоналізм, курси підвищення кваліфікації, безперервна освіта, фахівці дошкільної освіти, заклад дошкільної освіти.*

QUALIFICATION IMPROVEMENT OF PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS – A KEY PROBLEM IN EDIFICATION OF ITS OWN TRAJECTORY OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Demchenko Iryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Special and Inclusive Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-4302-7564

E-mail: irynadi67@gmail.com

Melnykova Olha, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Psychology and Pedagogy of Child's Development, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-6051-3372

E-mail: olga@maistruk.com

The article addresses the importance of improving the skills of preschool education specialists as a central task in edification of their own trajectory of professional development. The ideas of well-known researchers concerning the problem of professional development, professionalism and formation of professional patriotism among specialists of preschool education in the system of postgraduate education were isolated, analyzed and generalized in the article. The analysis of advanced courses in the context of modernization of Ukrainian education is presented.

It is determined that the training of pedagogical staff, including specialists in pre-school education, should meet the requirements of today, to aim at improving their prestige and social status, providing conditions for professional and cultural growth.

On the basis of generalization and analysis of ideas of researchers, it is determined that the formation of a new personality in innovative conditions of education development actualizes the problem of professional development of the specialist, as well as the formation and improvement of its components. Such a mechanism is possible only in the process of self-development of the individual.

It has been proved that one of the innovative tasks of the educational process of preschool education workers is the cultivation of professional patriotism, which acts as an effective mechanism, a driving force for becoming a professional, in particular, a specialist in preschool education, competitive in the labor market. Therefore, in order to respond flexibly to changes occurring in the professional field of pre-school teachers, it is an effective and efficient means of advanced training.

It is determined that professional development of specialists of preschool education is a necessary component of self-improvement, self-development, and formation of professional patriotism and professional competence in the conditions of the modern education paradigm.

Keywords: *formation, professional development, vocational training, professional competences, professionalism, advanced training courses, continuing education, specialists of preschool education, institution of preschool education.*

Модернізація української освіти потребує узгодження якості освіти з потребами соціального розвитку, а посилення динамічності соціальних процесів зумовлює наявність висококваліфікованих педагогів, готових до життєдіяльності як у соціальних, так і професійних умовах, що інтенсивно змінюються.

Проведення реформ у нашій країні спричинило зміну характеру взаємовідносин у професійному середовищі; розширення спектру професійних і особистісних мотивацій, які відіграють важливу роль у конкурентоспроможності на ринку праці; зміні цінностей і ціннісних орієнтацій фахівців дошкільної освіти. Сучасний вихователь має володіти професійними компетентностями, педагогічною майстерністю, різними видами творчої діяльності, креативно підходити до розв'язання різних освітніх завдань.

Нині система дошкільної освіти переходить на новий етап розвитку, а саме оновлення нормативної бази, формування мережі дошкільних установ, які забезпечують гнучкість і багатоманітність форм надання послуг системи дошкільної освіти: міні-садки, групи короткотривалого перебування, сімейні дитячі садки, ігрові центри, центри розвитку дитини, лекотеки тощо. Такий спектр освітніх послуг ураховує вікові та індивідуальні особливості дитини, потреби сім'ї та суспільства. Усі зміни, що відбувається в дошкільній освіті, передбачають активну участь педагогів у виборі методів та прийомів роботи з дітьми, у розробці та адаптації змісту відповідно до особливостей конкретного дитячого колективу, а тому, передбачають активне включення фахівців до цих змін.

Актуальність нашого дослідження підсилюється й тим, що виникає необхідність у підготовці фахівців дошкільного профілю нової формації з конкурентоспроможним європейським рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. У зв'язку з цим зростають вимоги до професійної

підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, які повинні формувати гуманістичні та духовно-ціннісні орієнтації дітей, створюючи міцні основи для їхнього подальшого навчання і виховання. Убачаємо пряму залежність ефективності процесу виховання дошкільників від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів дошкільної ланки освіти, де основною постаттю є вихователь – одна з тих відповідальних професій, від якої залежить виховання, навчання й розвиток дітей дошкільного віку.

Отже, суспільство потребує висококваліфікованих педагогів, які легко орієнтуються в сучасному світі, володіють інноваціями, креативно і професійно підходять до вирішення нестандартних завдань, використовують сучасні інформаційно-комунікативні технології тощо. Це зумовлює потребу в підвищенні кваліфікації фахівців дошкільної освіти.

Перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти дорослих досліджено в працях Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Дивака, І. Зязюна, С. Крисюка, В. Маслова, В. Олійника, Л. Оліфіри, В. Паламарчук, Н. Протасової, В. Пуцова, М. Романенка, В. Семиченко, Т. Сорочан, Т. Сущенко та ін.

Проблемам оновлення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти присвячено наукові дослідження Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голоти, Л. Завгородньої, Л. Іщенко, Л. Зданевич, Е. Карпової, І. Луценко, М. Машовець, В. Нестеренко, Г. Підкурманної, Т. Поніманської, С. Семчук, Т. Степанової та ін.

Суттєвий інтерес для нашої розвідки становлять наукові праці, у яких висвітлено проблеми професійного розвитку та формування професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти (Г. Беленька, Н. Маковецька); розвиток професійної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти в системі післядипломної освіти (Н. Давидюк, О. Томей); створення іміджу закладів дошкільної освіти та вихователів ЗДО (М. Апраксина, К. Крутій, Р. Шулигіна).

У роботах учених А. Богуш, Л. Зданевич, А. Алексюк, В. Бондар, Н. Кічук, З. Курлянд, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін. доведено, що стан готовності особистості до виконання професійно-педагогічної діяльності забезпечує не тільки її ефективність, але й можливість подальшого самовдосконалення.

Проблему безперервної та післядипломної освіти педагогів, зокрема й дошкільних педагогів, розкрито в наукових розвідках зарубіжних учених (L. Archambault, B. Avalos, C. Bruce, T. Crowl, J. Downer, T. Foulger, A. Friedman, T. Guskey, B. Hamre, L. Justice, A. Kennedy, M. Lawn, A. Mashburn, M. Phillips, R. Pianta, J. Ross, G. Shacklock, R. Soder, K. Wetzel, M. Williams та ін.), які наголошують на необхідності навчання протягом життя.

Мета статті – з'ясувати важливість підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти як центрального ключового завдання в побудові власної траєкторії професійного розвитку.

Сучасне суспільство відчуває потребу в креативних особистостях, які мають високий рівень нестандартного мислення, можуть швидко орієнтуватися в нових умовах життєдіяльності, самовдосконалюватися і самореалізовуватися. У зв'язку з цим вчені із різних галузей звертають увагу на проблеми виявлення та розвитку творчого потенціалу особистості педагога, готового до змін сучасного зовнішнього і внутрішнього світу, мінливих соціально-економічних умов і змісту діяльності.

Відповідно до Закону України від 05.09.2017 № 2145–VIII «Про освіту», зокрема

статті 11 («Дошкільна освіта»), метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки. Батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту. Органи місцевого самоврядування створюють умови для здобуття дошкільної освіти шляхом формування й розвитку мережі закладів освіти; замовлення підготовки педагогічних працівників; реалізації освітніх програм неформальної освіти для батьків; проведення інших заходів [15].

З прийняттям низки законів прямої дії («Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [11], Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.) [10], «Базовий компонент дошкільної освіти» (2012 р.) [3], Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) [14], «Про охорону дитинства» (2001 р.) [16], спрямованих на теоретичне регулювання функціонування першої ланки освіти – дошкільної освіти, було визначено розширення можливостей компетентного вибору дитиною життєвого шляху, виховання особистості в дусі відповідального ставлення до себе, оточення, створення умов для всебічного розвитку кожної особистості. З огляду на визначені державою завдання, підготовка педагогічних кадрів, зокрема й фахівців дошкільної освіти, повинна відповідати вимогам сьогодення, тобто спрямовуватися на підвищення їхнього престижу та соціального статусу, забезпечення умов для професійного та культурного зростання.

Сутність післядипломної освіти визначено в Законі України «Про вищу освіту»: «Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок...» [13].

Отже, аби гнучко реагувати на зміни, які відбуваються у професійній сфері педагогів закладів дошкільної освіти, дієвим і ефективним засобом є підвищення кваліфікації. На думку Т. Лунг, підвищення кваліфікації – це «поглиблення професійної спеціалізації, підвищення рівня компетентності педагогів і психологічної переорієнтації на основі освітніх запитів і потреб дітей, а також сучасних вимог до освітньої сфери» [7, с. 79].

На переконання зарубіжних учених А. Фрідман та М. Філіпс (Andrew Friedman & Mary Phillips) засобами безперервного професійного розвитку є навчання протягом усього життя, отримання кар'єрної безпеки, розвиток особистісних якостей, забезпечення інформованості фахівців про відповідність сучасним вимогам; формування професійних компетентностей [20, с. 361].

У законах України «Про освіту» (2017 р.) [15] та «Про дошкільну освіту» (2001 р.) [14] зазначається, що професійний розвиток педагогічних працівників передбачає самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Зокрема, атестація педагогічних працівників закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності є обов'язковою. Педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію в закладах вищої освіти, що мають відповідну ліцензію [14].

Проаналізувавши наукові джерела та нормативно-правові документи, можемо окреслити основні напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників:

- розвиток професійних компетентностей;
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь;
- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включно електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;
- мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність тощо [5];
- здатність до професійної самоосвіти й саморозвитку [19];
- здатність до творчої діяльності [2];
- виховання професійного патріотизму;
- формування ціннісного ставлення до професії.

Професійний рівень педагога закладу дошкільної освіти багато в чому залежить від рівня його активності: чим вищий рівень активності, тим вищий ступінь професійного розвитку педагога, рівень професійної компетентності, професійної самоосвіти й саморозвитку. Професійний розвиток фахівця дошкільної освіти передбачає інтеграцію й реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих і особистісних якостей, здібностей, а також професійних знань і умінь.

На думку В. Сластьоніна, професійну підготовку треба розглядати, як «цілісний процес, що функційно спрямований на досягнення визначеної мети і включає формування в майбутнього педагога професійно-педагогічних умінь і навичок, виховання певних професійних якостей та цінностей особистості» [19, с. 76–84].

За визначенням О. Абдуліної, професійна підготовка майбутнього педагога (вихователя) – це процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних майбутньому фахівцеві для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [1, с. 40].

Так, зокрема, І. Бех про підготовку та місце педагога зазначає, що «час не заперечив, а ще з більшою силою акцентував думку про те, що місія педагога – це не просто професія, а життєвий шлях. Ми до цього часу формуємо в педагога операційно-технічне мислення, пов'язане із засвоєнням дітьми-дошкільниками та школярами так званих ЗУНів (знань, умінь, навичок) як освітнього пріоритету» [4, с. 1].

На переконання В. Сергєєвої, «ефективна професійна підготовка – це забезпечення широкого загального світогляду і високої культури, професійного знання педагогіки, психології, теорії та наукових основ управління; здатності реалізувати свої знання на практиці; опанування методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, усього комплексу педагогічних і управлінських умінь» [18, с. 323].

Зазначимо, що формування нової особистості в інноваційних умовах розвитку освіти актуалізує проблему розвитку професіоналізму фахівця, а також формування й удосконалення його компонентів. Такий механізм можливий тільки під час саморозвитку особистості. На думку О. Самсонової, базу професіоналізму педагога

ЗДО мають становити: гуманістичні світоглядні орієнтири, високий рівень педагогічної культури, творче ставлення до справи, ефективне виконання професійних функцій, спроможність успішно вирішувати професійні завдання, прагнення до безперервної самоосвіти й самовдосконалення [17, с. 280].

Професіоналізм вихователя закладу дошкільної освіти Л. Кідіна розглядає як інтегративне особистісне утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють його готовність до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. Професійна компетентність вихователя не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу [6, с. 70].

Найважливішим завданням розвитку професіоналізму педагога, на думку Г. Авдіянц, є персоніфікація змісту, особистісна значущість його для вихователя, створення атмосфери, у якій він «проживає» педагогічний процес, оскільки без мотивованої спрямованості суб'єктів на оволодіння педагогічною процесією неможливий творчий саморозвиток, навіть тоді, коли суб'єкт має достатньо розвинутий інтелект та схильність до творчої діяльності [2, с. 5].

На нашу думку, одним з інноваційних завдань освітньо-виховного процесу працівників дошкільної освіти є виховання в них професійного патріотизму, формування ціннісного ставлення не тільки до професії та спеціальності, а й до закладу дошкільної освіти, вікової групи, де вони провадять свою педагогічну діяльність.

Ця дефініція перебуває в науковому полі вчених досить недавно (С. Барков, Є. Суслонов, С. Балико, Л. Мельникова, А. Томілін та ін.). Так, Л. Мельникова і П. Суслонов вважають «професійний патріотизм» важелем для управління мотивацією й підвищення самовіддачі фахівців під час професійної діяльності [9, с. 101]. Дослідник С. Балико називає професійний патріотизм показником соціально-значущої потреби особистості у високомотивованих і моральних проявах професійних компетенцій, що вказують на її конкурентоспроможність. На думку А. Томіліна, професійний патріотизм притаманний спільноті професіоналів-фахівців, які пов'язують своє життя з професійним середовищем протягом усього життя [8, с. 106].

Сутнісними характеристиками професійного патріотизму є: любов і відданість обраній професії, що зберігаються протягом усього життя і професійної діяльності; професійне самовдосконалення; вдосконалення вмінь і професійних навичок, доведених до автоматизму; обсяг професійного досвіду; прагнення і здатність удосконалювати професійну майстерність; прагнення до розширення поля професійної мотивації; висока відповідальність за виконану роботу; бажання зміцнити професійний авторитет у професійному середовищі [8, с. 106].

У контексті нашого дослідження «професійний патріотизм» можна розуміти як специфічну, унікальну якість конкурентоспроможного компетентного фахівця дошкільної освіти, професіонала у своїй справі, здатного застосувати професійний досвід і бути відданим своїй професії. На наше переконання, характерними ознаками формування професійного патріотизму фахівців дошкільної освіти є ефективна педагогічна діяльність та реальні наміри залишатися в професії протягом усього життя.

Отож професійний патріотизм є дієвим механізмом, рушійною силою для

становлення професіонала, зокрема фахівця дошкільної освіти, конкурентоспроможного на ринку праці.

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини створено умови для цілеспрямованого, систематичного й безперервного розвитку професіоналізму сучасних фахівців дошкільної освіти. Так, курси підвищення кваліфікації зі спеціальності «Дошкільна освіта» організовує й проводить факультет дошкільної та спеціальної освіти, який є регіональним центром підготовки педагогічних кадрів для національної системи освіти України.

Відповідно до Положення про курси підвищення кваліфікації (у сфері післядипломної освіти для осіб із вищою освітою) завданням курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників в університеті є формування методологічної та теоретичної компетентності педагогічних працівників, поглиблення їхніх соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формування вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікативних технологій в умовах Нової української школи [12].

Нині розширення спектру програм підвищення кваліфікації для фахівців дошкільної освіти зумовлене низкою орієнтирів щодо удосконалення системи підвищення кваліфікації у цій сфері:

- 1) організація системи підготовки та підвищення кваліфікації, яка дасть змогу фахівцям дошкільної освіти вибудувувати власну траєкторію професійного розвитку;
- 2) орієнтація на потреби педагогічної спільноти та освітньої ініціативи як основи організації освітнього середовища системи підвищення кваліфікації;
- 3) включення педагогів до інноваційної діяльності, міжпрофесійної комунікації, організації корпоративної діяльності на курсах підвищення кваліфікації.

Характерологічними ознаками організації та проведення курсів підвищення кваліфікації зі спеціальності «Дошкільна освіта» є:

- можливість ознайомитися з нормативно-законодавчими документами, сучасними освітніми програмами для дітей раннього й дошкільного віку, інноваційними інформаційно-комунікативними та педагогічними технологіями у сфері дошкільної освіти, поглиблення та розширення знань із актуальних питань психології та педагогіки, технологій дошкільної освіти, розширення спектру професійних компетенцій та ін.;
- урахування рівня вищої освіти, категорії, педагогічного звання, місця та досвіду роботи педагогічного працівника;
- вибір програм за напрямами, запропонованими слухачам курсів, до переліку яких входять: вихователь у закладах дошкільної освіти, музичний керівник у закладах дошкільної освіти, інструктор із фізичного виховання в ЗДО, вихователь у ЗДО з правом проведення занять з іноземної мови, професійна діяльність асистента вихователя в інклюзивному середовищі ЗДО;
- вибір програм за терміном навчання, тобто програми підвищення кваліфікації передбачають курсову підготовку як за однією темою (розраховані на 150 годин, 5 кредитів), так і на вибір тематичних модулів (30 годин, 0,2 кредити), які накопичуються педагогом у міжтестастаційний період;
- навчання слухачів відбувається в спеціально обладнаних науково-дослідних

- лабораторіях, науково-методичних центрах, кабінетах, комп'ютерних класах;
- публічний захист випускних творчих робіт та отримання свідоцтва (сертифіката) відповідного зразка.

Серед актуальних питань, які виносяться для обговорення на лекційних і практичних заняттях, тренінгах, майстер-класах, семінарах, такі: психолого-педагогічний супровід дитини в освітній інклюзії, основи профілактики професійної деформації та емоційного вигорання педагога, сучасні дослідження гендерної педагогіки і психології, інноваційні технології в роботі з дітьми раннього та дошкільного віку, основи моделювання комп'ютерно-розвивального середовища в ЗДО, формування емоційної та здоров'язбережувальної компетентностей у дітей дошкільного віку, особливості створення превентивного виховного середовища в ЗДО, організація музично-театралізованої діяльності в сучасній дошкільній освіті, специфіка використання музикотерапії в роботі з дітьми, інноваційні педагогічні технології в сучасній системі фізичного виховання дошкільників, технології адаптивного фізичного виховання дітей дошкільного віку, інноваційні технології навчання дітей іноземної мови, психолого-педагогічні особливості формування іншомовної комунікативної компетентності дітей дошкільного віку, основні завдання й функції асистента вихователя в інклюзивній групі ЗДО, командний підхід та партнерство з батьками як необхідні умови успішного інклюзивного навчання та ін.

У результаті навчання на курсах підвищення кваліфікації слухачі оволодівають такими основними компетентностями: здатністю компетентно розв'язувати різноаспектні комплексні завдання і проблеми в галузі дошкільної освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, творчої, креативної й інноваційної професійної діяльності; здатністю вчитися й оволодівати сучасними знаннями; здатністю генерувати нові ідеї; здатністю працювати в команді; здатністю здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти; здатністю організовувати освітній процес у дошкільних навчальних закладах із використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій; здатністю створювати розвивальне середовище відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дітей дошкільного віку; здатністю до взаємодії з батьківською спільнотою; здатністю до професійного самовдосконалення тощо.

Отже, на курсах підвищення кваліфікації вихователі-практики збагачують свої знання, уміння і навички відповідно до змін, які відбуваються в дошкільній освіті, навчаються технікам роботи з інформаційними джерелами для самоосвіти, навчання, планування та побудови власної траєкторії професійного розвитку, опановують інноваційними технологіями навчання, виховання і розвитку підростаючого покоління в нових умовах професійної діяльності тощо.

Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти є необхідною компонентою процесу самовдосконалення та саморозвитку, формування професійного патріотизму та професійної компетентності в умовах сучасної парадигми освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в обґрунтуванні та аналізі професійної мобільності сучасних педагогів дошкільної освіти як важливого чинника професійної успішності та професійного саморозвитку в контексті змістових інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Москва: Просвещение, 1990. 141 с.
2. Авдінц Г. Творчий саморозвиток суб'єктів освітнього процесу як основа професіоналізму майбутнього вчителя. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2006. Вип. XXXI. С. 3–10.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (дата звернення: 24.01.2020).
4. Бех І. Д. Це не просто професія, а життєвий шлях. *Педагогічна газета*. 1999. № 8(62). С. 1.
5. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF> (дата звернення: 22.02.2020).
6. Кідіна Л. М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 1(6). С. 69–75.
7. Лунг Т. А. Профессиональное развитие педагога в системе непрерывного образования. *Поиск*. 2016. № 3(55). С. 78–81.
8. Мамедова Л. Ф., Томилин А. Н. Сущностные положения феномена «профессиональный патриотизм». *Мир Науки, Культуры, Образования*. 2019. № 6(79). С. 105–107. doi: <http://dx.doi.org/10.24411/1991-5497-2019-10045>
9. Мельникова Л. А., Суслонов П. Е. Профессиональный патриотизм как основа патриотического воспитания курсантов образовательных учреждений. *Перспективы науки и образования*. 2013. № 5. С. 101–103.
10. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 24.01.2020).
11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 24.01.2020).
12. Положення про курси підвищення кваліфікації (у сфері післядипломної освіти для осіб із вищою освітою). URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/kpk#kursy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv> (дата звернення: 22.02.2020).
13. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 24.01.2020).
14. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 № 2628–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 24.01.2020).
15. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 24.01.2020).
16. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2402-14> (дата звернення: 24.01.2020).
17. Самсонова О. О. Актуальні проблеми розвитку професіоналізму педагога дошкільного навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. № 42. С. 276–285.
18. Сергеева В. Ф. Технологічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Проблеми емпіричних досліджень у психології*. 2014. № 31(3). С. 323–329.
19. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И. и др. Педагогика: учеб. пособие для студ. педагогических учебных заведений. Москва: Школьная пресса, 2002. 512 с.
20. Friedman Andrew, Phillips Mary. Continuing professional development: Developing a vision. *Journal of Education and Work*. 2004. Vol. 17. No. 3. P. 361–376. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/1363908042000267432>

REFERENCES

1. Abdullina, O. A. (1990). *Obshchepedagogicheskaya podgotovka uchitelya v sisteme vysshego pedagogicheskogo obrazovaniya: dlya pedagogicheskikh specialnostey vuzov*. Moskva: Prosvesheniye [in Russian].
2. Avdiants, H. (2006). *Tvorchyi samorozvytok sub'iektiv osvitnioho protsesu yak osnova profesionalizmu maibutnioho vchytelia. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational*

- process, Issue 31, 3–10* [in Ukrainian].
3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy (nova redaktsiia). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocnij.pdf> [in Ukrainian].
 4. Bekh, I. D. (1999). Tse ne prosto profesiia, a zhyttievyi shliakh. *Pedahohichna hazeta – Pedagogical newspaper*, 8, 1 [in Ukrainian].
 5. Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovykh-pratsivnykh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.08.2019 r. № 800. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
 6. Kidina, L. M. (2010). Formuvannia fakhovykh kompetentsii maibutnioho vykhovatelya doshkilnoho navchalnoho zakladu. *Naukova skarbnitsia osvity Donechchyny – The Treasury of Education of Donetsk Region*, 1, 69–75 [in Ukrainian].
 7. Lung, T. A. (2016). Professional'noye razvitiye pedagoga v sisteme nepreryvnogo obrazovaniya. *Poisk – Search*, 3, 78–81 [in Russian].
 8. Mamedova, L. F., Tomilin, A. N. (2019). Sushhnostnyye polozheniya fenomena «professionalnyy patriotizm» [Essential provisions of the phenomenon “professional patriotism”]. *Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya – The world of science, culture, education, issue 6*, 105–107. doi: <http://dx.doi.org/10.24411/1991-5497-2019-10045> [in Russian].
 9. Mel'nikova, L. A., Suslonov, P. E. (2013). Professional'nyy patriotizm kak osnova patrioticheskogo vospitaniya kursantov obrazovatel'nykh uchrezhdenij. *Perspektivy nauki i obrazovaniya – Perspectives of science and education*, 5, 101–103 [in Russian].
 10. Natsionalna doktryna rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
 11. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
 12. Polozhennia pro kursy pidvyshchennia kvalifikatsii (u sferi pisliadyplomnoi osvity dlia osib iz vyshchoiu osvitoiu). URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/kpk#kursy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykh> [in Ukrainian].
 13. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
 14. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 № 2628–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
 15. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
 16. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 № 2402–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2402-14>
 17. Samsonova, O. O. (2015). Aktualni problemy rozvytku profesionalizmu pedahoha doshkilnoho navchalnoho zakladu. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 42, 276–285 [in Ukrainian].
 18. Serheieva, V. F. (2014). Tekhnolohichniy pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv. *Problemy empirychnykh doslidzhen u psykholohii – Problems of empirical research in psychology*, 31(3), 323–329 [in Ukrainian].
 19. Slastenin, V. A., Isaev, I. F., Mishhenko, A. I., et. al. (2002). Pedagogika: Ucheb. posobiye dlya stud. pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy. Moskva [in Russian].
 20. Friedman Andrew, Phillips Mary. (2004). Continuing professional development: Developing a vision. *Journal of Education and Work, Vol. 17, No. 3*, 361–376.